

РОЗДІЛ І. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.4

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2021-4-01>

Конституційна аргументація: теоретико-правовий аспект

Меленко О. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0002-9410-0779
o.melenko@chnu.edu.ua

Гриндей Л. М.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0003-3503-2443
l.grindey@chnu.edu.ua

Ключові слова: конституційна аргументація, правова аргументація, схема конституційної аргументації, структура конституційної аргументації, коректне логічне міркування в конституційному судочинстві.

У статті на підставі застосування поелементного та діяльнісного підходів, а також наукових положень нідерландської школи аргументації запропоновано авторське тлумачення терміна «конституційна аргументація». Зокрема, під конституційною аргументацією слід розуміти одночасно процес і результат конституційної діяльності щодо переконання реципієнта (адресата) в прийнятності (неприйнятності) точки зору шляхом висунення необхідної множини аргументів, що складається для виправдання (спростування) цієї точки зору. Крім того, проаналізовано різні типи аргументації, використовувані в сучасній правовій науці, та визначено місце конституційної аргументації в системі правової аргументації. Запропоновано схему реалізації конституційної аргументації та поняття «схема конституційної аргументації», яку слід розглядати як своєрідну матрицю (топос, патерн), що визначає контур взаємозв'язків між учасниками процесу, їх комунікативні функції, а також використовує в процесі переконання коректне логічне міркування. Коректне логічне міркування в схемі конституційної аргументації, пов'язане з дотриманням норм і законів логіки, передбачає застосування вичерпного кола вихідних посилок і чіткі правила їх обробки. Саме такий спосіб міркування в процесі конституційного судочинства є універсальним, адже він дозволяє тому, хто засумнівався в справедливості винесеного рішення, самостійно відтворити весь процес міркування (ланцюг умовиводів) і дійти до єдиного можливого висновку. У статті наведено схему коректного логічного міркування в конституційному судочинстві, де показано структурні взаємозв'язки між посилками, тезами, винятками, основними та другорядними гарантіями. Запропоновано визначення категорії «структура конституційної аргументації», яка становить множину тез та аргументів, що висувуються

суб'єктом конституційного звернення (суб'єктами) до Конституційного суду з надією, що останній прийме положення тези внаслідок прийняття ним аргументу (аргументів), які підтверджують її істинність. На відміну від схеми (теоретичний вимір) структура конституційної аргументації становить конкретну візуалізацію процесу аргументації (практичний вимір). Аналіз сучасних структур конституційної аргументації в Україні дозволив виявити чимало проблем у цій сфері. Найбільш вагомю з них є проблема фреймінгу, під якою розуміється специфічне подання інформації в рішенні конституційного суду, коли «за межі» (ігноруються) конституційного провадження у справі виносять інші важливі аспекти проблеми, до уваги взято не всі релевантні конституційні норми-принципи. Крім того, не завжди і не в повній мірі застосовується універсальний у практиці ЄСПЛ трискладовий тест на пропорційність, який дозволяє нівелювати наявні недоліки процесу конституційної аргументації, зокрема, притаманні методу псевдосилогічної аргументації, підвищити рівень суспільної довіри до Конституційного Суду загалом.

Constitutional argumentation: theoretical and legal aspect

Melenko O. V.

*Ph.D. in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Public Law
Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University
Kotsiubynsky str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9410-0779
o.melenko@chnu.edu.ua*

Gryndej L. M.

*Ph.D. in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Law
Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University
Kotsiubynsky str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3503-2443
l.grindey@chnu.edu.ua*

Key words: *constitutional argumentation, legal argumentation, scheme of constitutional argumentation, structure of constitutional argumentation, correct logical reasoning in constitutional proceedings.*

This article offers an author's interpretation of the term constitutional argumentation based on the application of element-by-element approach and activity approach, and also the scientific provisions of the Dutch school of argumentation. In particular, the constitutional argument should be understood as both the process and the result of the constitutional activity to convince the recipient (addressee) of the acceptability (inadmissibility) of the point of view, by putting forward the necessary set of arguments to justify (refute) this point of view. In addition, various types of argumentation used in modern legal science are analyzed and the place of constitutional argumentation in the system of legal argumentation is determined. The scheme of realization of constitutional argumentation and the concept of "scheme of constitutional argumentation" are offered, which should be considered as a kind of matrix (topos, pattern), which determines the contour of relationships between participants, their communicative functions, and uses correct logical reasoning. The correct logical reasoning in the scheme of constitutional argumentation connected with observance of norms and laws of logic assumes

application of an exhaustive circle of initial parcels and strict rules of their processing. This way of reasoning in the process of constitutional proceedings is universal, as it allows anyone who doubted the fairness of the decision to reproduce the whole process of reasoning (chain of inferences) and come to the only possible conclusion. The article presents a scheme of correct logical reasoning in constitutional proceedings, which clearly shows the structural relationships between the premises, theses, exceptions, primary and secondary guarantees. It is proposed to define the category “structure of constitutional argumentation”, which is a set of theses and arguments put forward by the subject of the constitutional appeal (subjects) to the constitutional court with hope of acceptance of the argument’s truth. In contrast to the scheme of constitutional argumentation (theoretical dimension), the structure of constitutional argumentation is a specific visualization of the argumentation process (practical dimension). The analysis of modern structures of constitutional argumentation in Ukraine allows to reveal many problems in that sphere. The most important of these is the problem of framing, which means that the constitutional court ignores other important issues in the decision-making process and not all relevant constitutional norms are taken into account. In addition, the universal three-component test of proportionality, which allows to eliminate the existing shortcomings of the process of constitutional argumentation, including the inherent method of pseudo-sillogical argumentation in order to increase the level of public’s trust in the Constitutional Court as a whole.

Вступ. Серед сучасних проблем конституціоналізму, під яким у загальному вигляді розуміється система конституційних норм і принципів, інституціолізованих на основі народного волевиявлення і суверенітету [1, с. 587], називають, насамперед, проблеми конституційної інтерпретації та аргументації (обґрунтування) конституційних рішень.

Важливість вивчення інституту аргументації, його форм, механізмів та інструментів реалізації в конституційному процесі держави є безсумнівною і безстроковою, адже конституційний процес є безперервним за своїм змістом та існуватиме й розвиватиметься з усіма притаманними йому особливостями, проблемами та перспективами синхронно з розвитком держави як такої.

Відповідно, актуальність проблеми аргументації в конституційному процесі держави виходить із таких сучасних посилок, як:

– зміна парадигми конституціоналізму (на зміну парадигмі недоторканості конституції прийшла парадигма перманентних конституційних реформ, що адекватно до вимог часу і суспільства переформатовують конституційний правопорядок) [2];

– перехід права від схоластичної юриспруденції до правового реалізму, тобто необхідності враховувати та узгоджувати різноманітні сучасні суспільно-правові обставини та інтереси, знаходити таке ефективне рішення, яке б могло задовольнити максимальну кількість зацікавлених осіб (суддя почав посідати місце соціального дослідника-примирювача, який віддає перевагу

винесення формально правильного схоластично аргументованого рішення на користь рішення, що забезпечує мир, стабільність і безпеку в плюралістично організованому суспільстві із суперечливими інтересами) [3];

– розвиток процесів демократизації та інституційних форм громадянського суспільства, що володіють потенціалом до ініціації процесів конституційної реформи, впливу на парламент, суд та уряд.

Наразі проблематика правової аргументації в конституційному судочинстві висвітлена в працях таких зарубіжних учених, як А. Ален, В. Вінтерс, Г. Гаджиєв, А. Д’євре, Т. Доннеллі, А. Соболева, А. Рустамзаде, О. Троїцька та ін. Серед вітчизняних науковців цьому питанню присвятили свої праці Ю. Євтошук, В. Кістяник, Ю. Кривицький, Л. Луць, С. Рабінович, М. Савенко, М. Савчин, О. Щербанюк, О. Юркевич та ін. [4–10]

Як показує аналіз наукової літератури, присвяченої предмету статті, невирішеною проблемою, що стоїть на заваді реалізації ефективної аргументації в процесі конституційного судочинства, є об’єктивна неможливість застосовувати методику юридичного силігізму, яка широко використовується в судах загальної юрисдикції, через що в більшості складних справ рішення носять характер ситуативних, змінюваних під впливом конституційної доктрини чи певному (не завжди релевантному) добору конституційних цінностей під час розгляду справи, що зумовлює значний характер загроз і небезпек конституційним правам і свободам людини. Причини цієї проблеми

криються у відсутності ієрархії між конституційними цінностями.

Проблема поглиблюється і тим фактом, що конституційний суд становить не башту, відгороджену «сімома морями», а він також є частиною системи влади і перебуває у середовищі взаємодії різноманітних політичних сил. Виносячи рішення, він завжди балансує на межі застосування логіки та механізмів аргументації та уникнення потенційних загроз (втрати статусу-кво в системі владних відносин, виникнення прямого конфлікту на рівні владних еліт тощо).

Наявна також когнітивна проблема, що стоїть на заваді ефективній аргументації в конституційно-правових процесах, зумовлена особливостями людської пізнавальної природи, коли неефективні рішення конституційного суду спричинені суб'єктивними викривленнями картини дійсності тих, хто приймає рішення [11].

Загалом, проблематика правової аргументації в конституційному судочинстві не досить розвинена, про що свідчить множина різноманітних, часто суперечливих трактувань та положень. Недостатньо розкрито структуру та механізм аргументації в конституційному судочинстві, наявною є і проблема щодо розробки специфічних дефініцій у цій сфері, як-от конституційна аргументація, схема та структура конституційної аргументації тощо.

Постановка завдання. Мета статті – на основі теоретико-правового аналізу запропонувати авторське визначення терміна «конституційна аргументація» та визначити її місце в системі правової аргументації, розкрити логічну схему конституційної аргументації та висвітлити основні проблеми реалізації конституційної аргументації в Україні на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз юридичної літератури на предмет дослідження інституту аргументації в конституційно-правових процесах дозволив виявити прикру категорійну невизначеність стосовно самої категорії «конституційна аргументація» та її місця в множині видів аргументації, використовуваних у сфері права.

Крім того, часто спостерігається плутанина між самими видовими категоріями аргументації в праві (правова, юридична, нормативна, доктринальна, правознавча, правозастосовна, судова) [7; 10, с. 8]. Так, наприклад, багато сучасних дослідників не проводять жодної різниці між категоріями «правова аргументація» та «юридична аргументація», розглядаючи їх як синонімічні поняття (К. Каргін, Т. Авакян, В. Кістяник, Г. Ланова, Г. Томсон та ін.) [12]. Деякі автори ж наповнюють їх різним змістовним навантаженням.

У логіці є низка способів, які дозволяють отримувати суворо наукові визначення понять і уни-

кати при цьому допущення логічних помилок. Найбільш розповсюдженим серед них є визначення поняття через найближчий рід і видову (типову) відмінність, зокрема, на підставі використання «поелементного підходу» (структурування поняття на складники).

Отже, найпершою класифікаційною ознакою для вищевказаної множини аргументацій (правова, правознавча, юридична, нормативна, правозастосовна, доктринальна, судова, конституційна) є те, що вони належать до роду аргументації як такої [13].

Нідерландською школою аргументації, яка наразі є найбільш авторитетною в міжнародному науковому співтоваристві у сфері досліджень інституту аргументації, під аргументацією розуміється вербальна, соціальна і раціональна діяльність, спрямована на переконання розумного суб'єкта в прийнятності (неприйнятності) точки зору шляхом висунування необхідної множини аргументів, що складається для виправдання (спростування) цієї точки зору [14, с. 517].

Як впливає з цього тлумачення, аргументація є діяльнісною категорією.

Таким чином, на підставі застосування діяльнісного підходу до категорії аргументації в праві пропонуємо інститут конституційної аргументації уналежнювати до інституту судової аргументації, а останній – до правозастосовної і юридичної аргументації, яка є складником правової аргументації (табл. 1, рис. 1).

Стосовно визначення змісту зазначених на рис. 1 термінів аргументації в системі права пропонуємо подальше застосування діяльнісного підходу до їх тлумачення, а також класичного формулювання аргументації в межах нідерландської школи, з огляду на що і пропонуємо їх системне тлумачення.

Отже, під правовою (юридичною, судовою, правозастосовною, конституційною, правотворчою, доктринальною, правознавчою) аргументацією слід розуміти *одночасно процес і результат відповідно* правової (юридичної, судової, правозастосовної, конституційної, правотворчої, доктринальної, правознавчої) *діяльності щодо переконання реципієнта (адресата) в прийнятності (неприйнятності) точки зору шляхом висунування необхідної множини аргументів, що складається для виправдання (спростування) цієї точки зору.*

З огляду на це, схема конституційної аргументації передбачає наявність учасників процесу конституційної аргументації (сторін, суду) та відповідне поле аргументів і тез (рис. 2).

Схема конституційної аргументації в широкому розумінні є своєрідною матрицею (топосом, патерном), що визначає контур взаємозв'язків між учасниками процесу, комунікативні функ-

Система правових дефініцій за діяльнісним підходом

Система дефініцій	Зміст дефініцій
Правова діяльність	розуміється діяльність як юристів, так і фахівців неюридичних спеціальностей, спрямована на створення та підтримання правового порядку, миру, безпеки і справедливості; поняття є ширшим за поняття «юридичної діяльності» і є видовим щодо останнього [15, с. 6]
Юридична діяльність	здійснюється лише на професійній основі юристами та державними службовцями, оскільки пов'язана зі спеціальними операціями щодо правових явищ, вимагає особливих навичок і вмій [15, с. 7]
Правознавча діяльність	є структурним компонентом правової діяльності і становить «теоретико-пізнавальну діяльність у сфері дослідження державно-правової дійсності» [16, с. 35].
Правотворча діяльність	розуміється діяльність із творення права (системи норм) [17, с. 43]
Доктринальна правова діяльність	розуміється діяльність зі створення та розвитку наукових положень загального характеру, що мають підтримку з боку держави і використовуються в правозастосовній діяльності в обґрунтуванні рішень, які приймаються [18; 19]
Правозастосовна діяльність	розуміється здійснювана у встановлених законодавством формах юридична діяльність державних органів, зокрема судів, і посадових осіб, що виражається в забезпеченні реалізації та охороні норм права [20]
Судова діяльність	різновид юридичної діяльності; розуміється діяльність судів (конституційний суд, суди загальної юрисдикції) з відправлення правосуддя, здійснювана в процесуальній формі [21; 22]
Конституційна діяльність	діяльність органів конституційного контролю щодо розгляду та вирішення відповідно до конституційних норм-принципів питань конституційно-правового характеру; вміщує правотворчу конституційну діяльність та правозастосовну конституційну діяльність, які є складниками понять правотворчої та правозастосовної діяльності [23, с. 5]
Правотворча конституційна діяльність	розуміється діяльність, пов'язана з підготовкою і прийняттям конституції та законів, якими вносяться зміни і доповнення до неї, а також розробка правових позицій конституційного суду, сукупність яких становить конституційну доктрину [17, с. 43; 24, с. 57]
Правозастосовна конституційна діяльність	розуміється конституційне судочинство як діяльність органів конституційного контролю із забезпечення верховенства конституції [23, с. 5]

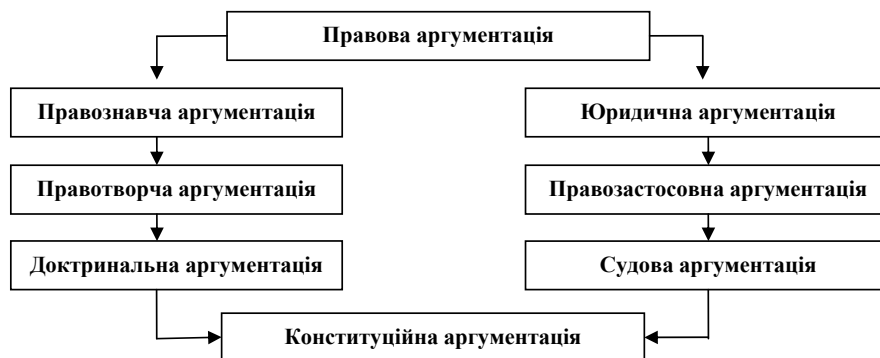

Рис. 1. Місце конституційної аргументації в системі правової аргументації

Розроблено автором

ції, а також використовує в процесі переконання коректне логічне міркування.

Коректне логічне міркування в схемі конституційної аргументації, пов'язане з дотриманням норм і законів логіки, передбачає застосування вичерпного кола вихідних посилок та правил їх обробки. Саме такий спосіб міркування в процесі конституційного судочинства є універсальним,

адже він дозволяє тому, хто засумнівався в справедливості винесеного рішення, самостійно відтворити весь процес міркування (ланцюг умовиводів) і дійти до єдиного можливого висновку.

На практиці конституційна аргументація, з огляду на історичні, традиційні, культурні, ментальні, розумові та інші особливості учасників процесу, може відхилитись від наведеної схеми

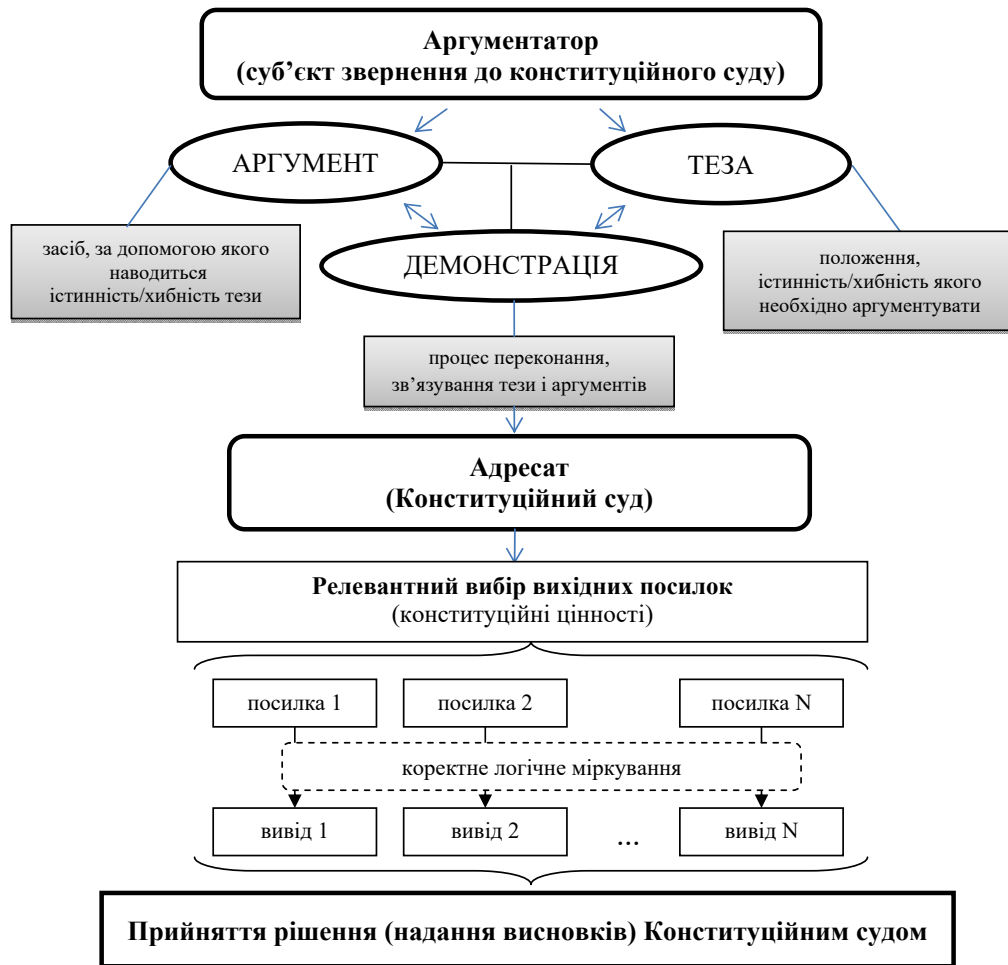

Рис. 2. Схема конституційної аргументації

Розроблено автором на основі джерел: [7; 11; 13]

у частині кількості як учасників сторін (аргументаторів), так і висунутих тез і аргументів, які можна виразити через поняття конструкція (структура) конституційної аргументації.

Застосовуючи принцип аналогії та скориставшись визначенням аргументаційної конструкції в роботах А. Алексєєва [25, с. 40] і Д. Зайцева [13, с. 70], пропонуємо визначення категорії «структура конституційної аргументації», яка становить множину тез та аргументів, що висувуються суб'єктом конституційного звернення (суб'єктами) до конституційного суду з надією, що останній прийме положення тези внаслідок прийняття ним аргументу (аргументів), що підтверджують її істинність. На відміну від схеми (теоретичний вимір) структура конституційної аргументації становить конкретну візуалізацію процесу аргументації (практичний вимір).

Аналізуючи структури конституційної аргументації, використовувани в практичній діяльності КСУ, можна зазначити, що трапляються структури конституційної аргументації, де є значна кількість тез та аргументів (і навпаки) [26].

На практиці структури конституційної аргументації можуть бути простими (не містять у своєму складі інших структур конституційної аргументації та мають лише одну тезу) та складними. Складні структури конституційної аргументації містять інші структури конституційної аргументації, причому тези останніх можуть виступати як аргументи перших. На відміну від простих складні структури конституційної аргументації мають кілька умовиводів (ланцюг висновків), тобто передбачають процес міркування.

Загалом, аргументація у конституційних справах, на відміну від інших (адміністративних, цивільних, кримінальних) справ, ускладнюється тим, що конституційним нормам і принципам притаманний високий ступінь абстракції, широке охоплення, що неминуче призводить до колізії (конфлікту правових норм та принципів), вирішити яку за допомогою механізму формальних критеріїв неможливо, адже конституційні норми-принципи мають однаковий рівень юридичної сили та узагальнення. Отже, ієрархія конституційних норм-принципів є неприпустимою. Крім того,

конституційним принципам притаманна така онтологічна закономірність, як бінарність (наприклад, бінарними конституційними принципами є принцип економічної свободи (права власності, здійснення підприємницької діяльності) і принцип соціальної держави, принцип невтручання в особисте і сімейне життя та принцип свободи думки і слова).

Проблема поглиблюється наявністю високої конкуренції правових приписів, яка майже відсутня чи не так виражена в інших областях права. Усе це ускладнює процес побудови логічних умовиводів.

З огляду на зазначене та враховуючи теоретичні розробки у сфері юридичної аргументації Стівена Тулміна, схема коректного логічного міркування в конституційному судочинстві, на нашу думку, виглядатиме так (рис. 3).

Аналізуючи акти КСУ, а також практику прийняття рішень Конституційною Радою Франції (далі – КРФ), можна знайти в них схожі ознаки. Зокрема, часто у них відсутнє коректне логічне міркування, що, на думку А. Д'євре, належить до псевдосилогічної форми аргументації, яка у текстовому вираженні виглядає так:

1. Ураховуючи... (наводяться цифрові цитати конституційних положень та інших правових, наприклад європейських міжнародних договорів) – головна посилка;

2. Беручи до уваги, що... (наводяться закони, їх положення, раніше видані рішення суду) – другорядна посилка (підтримка);

3. Вирішив... (рішення у справі) [28].

Проаналізувавши 40 актів КРФ, Артур Д'євре виявив проблему упередженості у відборі аргументів і викривлення під час побудови логічних ланцюгів. Так, у процесі міркування КРФ під час

переходу від головної до другорядної посилки вводить додаткові передумови і використовує другу частину процесу аргументації (підтримку) на свій розсуд, добираючи основні та другорядні посилки так, щоб досягти бажаного висновку, порушуючи тим самим логіку силогічного методу.

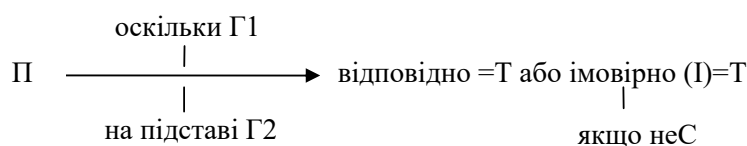
Аналіз рішень КСУ дозволяє стверджувати, що прикрою вадою вітчизняної конституційної аргументації є і те, що тест на пропорційність (як основний механізм забезпечення основоположного принципу верховенства права в ЄСПЛ [29, с. 15]) проводиться з порушенням класичної парадигми втручання держави в конституційні права і свободи громадян, а саме не завжди виконується вимога трискладовості, зокрема:

- принцип придатності (ефективності досягнення мети) – перевірка того, чи придатні застосовувані конституційним судом заходи обмеження конституційних прав і свобод для досягнення легітимної мети;

- принцип необхідності (ефективності застосовуваних заходів) – перевірка того, чи є ці заходи оптимальними (збалансованими), і того, чи не існує інших заходів втручання в права і свободи громадянина, які б меншою мірою їх обмежували;

- принцип адекватності обмеження (суспільної ефективності; заборони надмірності заходів чи сумірності/пропорційності у вузькому сенсі) – перевірка того, чи перевищує користь, отримана суспільством, шкоду в результаті обмеження конституційних прав і свобод громадян [30, с. 5].

Зазначена проблема описується у науковій літературі як «фреймінг», або специфічне подання інформації в рішенні конституційного суду, коли «за межі» конституційного провадження у справі виносяться інші важливі аспекти проблеми (ігноруються), до уваги взято не всі релевантні

Де: П – посилка (підстава тези), в якій містяться фактичні дані (відомості);
 Т – теза, що випливає з посилки в результаті висновку;
 І – індикатор імовірності (так/ні) виведення висновку з цих в умовах, коли гарантії (Г1) лише частково дозволяють отримати висновок;
 С – умови виключення (спростування), що виражаються у формі тверджень про деякі факти та обставини, що мають місце; приводяться з метою підтвердження чи спростування застосовності гарантії (Г1);
 Г1 – основні гарантії (конституційні цінності), що надають дозвіл на вивід тези (Т), відіграють роль мосту між даними і висновком;
 Г2 – підтримка основних гарантії (Г1), або другорядні гарантії (закони та нормативно-правові акти із вказуванням відповідних статей, рішення суду та ін.).

Рис. 3. Схема коректного логічного міркування в конституційному судочинстві

Розроблено автором на підставі: [27, с. 96]

конституційні норми-принципи. Усе це призводить до того, що остаточне рішення конституційного суду виглядає не як вичерпний доказовий результат, а як просте твердження, переконання, в якому в суб'єкта звернення в конституційний суд викликає запитання та занепокоєння (як мінімум).

Висновки. Практика конституційної аргументації в Україні свідчить про наявність системних проблем, починаючи від застосовуваних конституційних процедур і завершуючи якістю обслуговування населення в частині конституційних звернень, про що свідчить як кількість відхилених справ за конституційними зверненнями, так і кількість звернень громадян України до Європейського Суду з прав людини.

Зазначене свідчить про першочерговість інституційної трансформації системи конституційного судочинства в Україні.

Зокрема, що стосується інституту конституційної аргументації, то нагальними завданнями на сучасному етапі є застосування парадигми трискладового тесту на пропорційність у процесі аргументації рішень КСУ, що вимагає не лише зміни конституційної парадигми КСУ, а і внесення відповідних трактувань до каталогу юридичних позицій КСУ (конституційної доктрини).

У Каталогі юридичних позицій КСУ (параграф 3.4 «Верховенство права») не чітко описане положення про легітимні цілі (має бути їх повний і вичерпний перелік), принцип пропорційності наведений лише в загальних рисах, а механізм його реалізації за класичним підходом, використовуваним у ЄСПЛ, не згадується [26].

Уважаємо, що використання трискладового тесту на пропорційність із чітким аргументуван-

ням у рішеннях КСУ дозволить нівелювати наявні недоліки процесу конституційної аргументації, зокрема, притаманні методу псевдосилогічної аргументації, підвищити рівень суспільної довіри до Конституційного Суду загалом.

Запропонований у статті категорійно-понятійний апарат дозволить систематизувати використовувану систему дефініцій у конституційному праві.

Подальші розробки з цієї теми вбачаються в розробленні Регламенту прийняття рішень КСУ, де б деталізовано були вноормовані аргументаційні механізми пропорційності (зокрема, збалансування), а також обставини їх застосування, критерії практичної реалізації інших принципів діяльності КСУ, адже наразі такий документ відсутній, а процес прийняття рішень КСУ ґрунтується на доволі «розмитих» нормах, утілених у Конституції України, законах України «Про Конституційний Суд України», «Про Регламент Конституційного Суду України», внутрішніх актах КСУ (Каталог юридичних позицій, Положенні Про Секретаріат КСУ, Інструкції з діловодства КСУ та ін.).

Зазначене ускладнює процес громадського нагляду та «стримування» ситуативних (а не аргументованих) рішень судової гілки влади. Саме вноормованість процесу прийняття рішень КСУ з чітким процедурним регламентом (системи застосовуваних механізмів, методів та інструментів) дозволить реалізувати основний принцип судочинства – верховенство права, а також наповнити реальним змістом ст. 13 Європейської Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

Література

1. Summers R.S. N.L.A. Hart's The Concept of law: Estimations, Reflections, and a Personal Memorial. *Journal of Legal Education*. 1995. №4 (Vol.45). P. 587–596.
2. Белов Д.М., Бисага Ю.М. Парадигма українського конституціоналізму та конституційна реформа: питання співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Випуск 28 (Т. 1). С. 64–68.
3. Aleinikoff A. Constitutional Law in the Age of Balancing. *Yale Law Journal*. 1987. Iss.5 (Vol. 96). P. 943–1005.
4. Аргументация в праве и морали: коллективная монография / Соболева А.К. и др. Санкт-Петербург, 2018. 521 с.
5. Кістяник В.І. Правова аргументація: сучасні підходи до її розуміння в зарубіжних дослідженнях. *Наукові записки НаУКМА*. 2012. Том 129. С. 20–22.
6. Кривицький Ю. Юридична аргументація: доктринальне розуміння та методологічний потенціал. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1152>
7. Луць Л. Аргументація у правотворчій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 168–173.
8. Савенко М.Д. Юридична аргументація в конституційному судовому процесі: методологічний аспект. *Наукові записки НаУКМА*. 2012. Том 129. С. 11–15.
9. Щербанюк О.В. Вплив конституційних судів на процеси реалізації цінностей та принципів права (проблеми аргументації). *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020р.)*. Київ, 2020. С. 214–218.

10. Юридична аргументація: Логічні дослідження: колективна монографія / О.М. Юркевич та ін.; За заг. ред. проф. О.М. Юркевич. Харків, 2012. 211 с.
11. Троицкая А. Селективная рациональность? Аргументация Конституционного Суда РФ о сроках полномочий Президента в зеркале когнитивистики. *Сравнительное конституционное обозрение*. 2021. № 1(140). С. 84–99.
12. Каргин К.В. Понятие юридической аргументации. *Юридическая техника*. 2013. № 7 (ч. 1). С. 60–64.
13. Зайцев Д.В. Схемы аргументации: игры риторического mind'а или источник общезначимости аргументативных рассуждений? *РАЦИО.ru*. 2010. № 4. С. 57–77.
14. Handbook of Argumentation Theory / F.H. van Eemeren and others. Dordrecht, 2014. 988 p.
15. Шагиева Р.В. Правовая и юридическая деятельность: теоретические проблемы соотношения понятий. *Право и государство: теория и практика*. 2009. № 2 (50). С. 6–10.
16. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. 2015. № 4. С. 33–46.
17. Поличко Т.В. Конституційна правотворчість як вид конституційного процесу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. Юриспруденція. 2019. № 41. (Т. 1). С. 42–46.
18. Ланг П.П. Ценность доктринальной правовой деятельности. *Образование и право*. 2020. № 7. С. 64–67.
19. Семеніхін І.В. Правова доктрина: поняття, ознаки, структура. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 132. С. 26–36.
20. Степаненко Р.Ф., Лягин К.А. Социальное назначение правоприменения: актуальные вопросы теоретического правоведения. *Вестник экономики, права и социологии*. 2018. № 2. С. 137–141.
21. Погосян М.А. Визначення поняття «правоохоронна діяльність» і його співвідношення із правозахисною та судовою діяльністю: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. С. 23–28.
22. Шадрин Д.Н. Судебная деятельность: сущность, принципы. *Пробелы в российском законодательстве*. 2011. № 5. С. 298–302.
23. Рустамзаде А.Х. Основные принципы понятия справедливого конституционного разбирательства в Азербайджанской Республике. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 3–12.
24. Гаджиев Г.А. Конституция России: двадцать пять лет спустя: конвертация надежд и ожиданий в опыт. *Юридический Вестник ДГУ*. 2018. № 4 (Т. 28). С. 53–59.
25. Алексеев А.П. Аргументация. Познание. Общение. Москва, 1991. 150 с.
26. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/index.php>
27. Toulmin S.E. The Uses of Argument. Cambridge, 1958. 259 p.
28. Dyevre A. France: Patterns of Argumentation in Constitutional Council Opinions. *Comparative Constitutional Reasoning*. Cambridge, 2017. URL: <https://ssrn.com/abstract=2026396>
29. Алєн А. Верховенство права у практиці конституційного суду Бельгії. *Український часопис конституційного права*. 2018. № 4. С. 8–29.
30. Євтошук Ю.О. Тест на пропорційність як потужна методологічна основа належної мотивації у справах за конституційними скаргами. *Право і суспільство*. 2020 № 4. С. 3–8.

References

1. Summers R.S. (1995) N.L.A. Hart's The Concept of law: Estimations, Reflections, and a Personal Memorial. *Journal of Legal Education*, vol. 45, no. 4, pp. 587–596.
2. Bielov D.M., Bysaha Yu.M. (2014) Paradyhma ukrainskoho konstytutsionalizmu ta konstytutsiina reforma: pytannia spivvidnoshennia [The paradigm of Ukrainian constitutionalism and constitutional reform: the questions of correlation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1, no. 28, pp. 64–68.
3. Aleinikoff A. (1987) Constitutional Law in the Age of Balancing. *Yale Law Journal*, vol. 96, no. 5, pp. 943–1005.
4. Soboleva A. K., Antonov M. V., Poldnikov D. Yu., Samokhina E. G., Blokhin P. D. (2018) *Argumentatsiya v prave i morali* [Argumentation in law and morality]. Sankt-Peterburg: Alef-Press. (in Russian)
5. Kistianyk V.I. (2012) Pravova arhumentatsiia: suchasni pidkhody do yii rozuminnia v zarubizhnykh doslidzhenniakh [Legal argumentation: modern approaches to its understanding in foreign studies]. *Naukovi zapysky NaUKMA*, vol. 129, pp. 20–22.
6. Kryvytskyi Yu. (2019) Yurydychna arhumentatsiia: doktrynalne rozuminnia ta metodolohichniy potentsial [Legal argumentation: doctrinal understanding and methodological potential]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava (electronic journal)*, vol. 18, no. 2. Retrieved from: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1152> (accessed 12 October 2021).

7. Luts L. (2020) Arhumentatsiia u pravotvorchii diialnosti [Argumentation in law-making activity]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 9, pp. 168–173.
8. Savenko M.D. (2012) Yurydychna arhumentatsiia v konstyuttsiinomu sudovomu protsesi: metodolohichni aspekt [Legal argumentation in the constitutional process: methodological aspect]. *Naukovi zapysky NaUKMA*, vol. 129, pp. 11–15.
9. Shcherbaniuk O.V. (2020) Vplyv konstyuttsiinykh sudiv na protsesy realizatsii tsinnosti ta pryntsyviv prava (problemy arhumentatsii) [The influence of constitutional courts on the processes of realization of values and principles of law (problems of argumentation)]. Proceedings of the *Suchasni vyklyky ta aktualni problemy sudovoi reformy v Ukraini (Ukraine, Chernivtsi, October 16, 2020)* (eds. Shcherbaniuk O.V.), Kyiv: VAITE, pp. 214–218.
10. Yurkevych O. M., Tytov V. D., Kutsepal S. V., Zarkhina S. E., Nevelska-Hordieieva O. P., Pavlenko Zh. O., Tsalin S. D., Voitenko D. O., Shestopal S. S. (2012) *Yurydychna arhumentatsiia: Lohichni doslidzhennia* [Legal argumentation: Logical research]. Kharkiv: Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. (in Ukrainian)
11. Troitskaya A. (2021) Selektivnaya ratsional'nost'? Argumentatsiya Konstitutsionnogo Suda RF o srokakh polnomochiy Prezidenta v zerkale kogniktivistiki [Selective rationality? Argumentation of the Constitutional Court of the Russian Federation on the terms of office of the President in the mirror of cognitive science]. *Sravnitel'noe konstitutsionnoe obozrenie*, vol. 140, no. 1, pp. 84–99.
12. Kargin K.V. (2013) Ponyatie yuridicheskoy argumentatsii [Legal argumentation concept]. *Yuridicheskaya tekhnika*, vol. 1, no. 7, pp. 60–64.
13. Zaytsev D.V. (2010) Skhemy argumentatsii: igry ritoricheskogo mind'a ili istochnik obshcheznachimosti argumentativnykh rassuzhdeniy? [Argument schemes: games of rhetorical mind or a source of general validity of argumentative reasoning?]. *RATsIO.ru*, no. 4, pp. 57–77.
14. Van Eemeren F.H., Garssen B., Krabbe E.C., Snoeck Henkemans A.F., Verheij B., Wagemans J.H. (2014) *Handbook of Argumentation Theory*. Dordrecht: Springer.
15. Shagieva R.V. (2009) Pravovaya i yuridicheskaya deyatel'nost': teoreticheskie problemy sootnosheniya ponyatiy [Legal and legal activity: theoretical problems of the correlation of concepts]. *Pravo i gosudarstvo: teoriya i praktika*, vol. 50, no. 2, pp. 6–10.
16. Kelman M. (2015) Metodolohiia suchasnoho pravoznavstva: stanovlennia ta osnovni napriamy rozvytku [Methodology of modern jurisprudence: formation and main directions of development]. *Psykholohiia i suspilstvo*, no. 4, pp. 33–46.
17. Polychko T.V. (2019) Konstyuttsiina pravotvorchist yak vyd konstyuttsiinoho protsesu [Constitutional lawmaking as a type of constitutional process]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 1, no. 41, pp. 42–46.
18. Lang P.P. (2020) Tsennost' doktrinal'noy pravovoy deyatel'nosti [The value of doctrinal legal activity]. *Obrazovanie i pravo*, no.7, pp. 64–67.
19. Semenikhin I.V. (2016) Pravova doktryna: poniattia, oznaky, struktura [Legal doctrine: concepts, features, structure]. *Problemy zakonnosti*, vol. 132, pp. 26–36.
20. Stepanenko R.F., Lyagin K.A. (2018) Sotsial'noe naznachenie pravoprimereniya: aktual'nye voprosy teoreticheskogo pravovedeniya [Social purpose of law enforcement: topical issues of theoretical jurisprudence]. *Vestnik ekonomiki, prava i sotsiologii*, no. 2, pp. 137–141.
21. Pohosian M.A. (2020) Vyznachennia poniattia «pravookhoronna diialnist» i yoho spivvidnoshennia iz pravozakhysnoi ta sudovoi diialnistiu: teoretyko-pravovyi aspekt [Definition of the concept of «law enforcement» and its relationship with human rights and judicial activities: the theoretical and legal aspect]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*, no. 3, pp. 23–28.
22. Shadrin D.N. (2011) Sudebnaya deyatel'nost': sushchnost', printsipy [Judicial activity: essence, principles]. *Probely v rossiyskom zakonodatel'stve*, no. 5, pp. 298–302.
23. Rustamzade A.Kh. (2012) Osnovnye printsipy ponyatiya spravedlivogo konstitutsionnogo razbiratel'stva v Azerbaydzhanskoy Respublike [Basic principles of the concept of a fair constitutional trial in the Republic of Azerbaijan]. *Pravo i suspilstvo*, no. 5, pp. 3–12.
24. Gadzhiev G.A. (2018) Konstitutsiya Rossii: dvadtsat' pyat' let spustya: konvertatsiya nadezhd i ozhidaniy v opyt [The Russian Constitution: Twenty-Five Years Later: Converting Hopes and Expectations into Experience]. *Yuridicheskii Vestnik DGU*, vol. 28, no. 4, pp. 53–59.
25. Alekseev A.P. (1991) *Argumentatsiya. Poznanie. Obshchenie* [Argumentation. Cognition. Communication]. Moskva: MGU. (in Russian)
26. Konstyuttsiinyi Sud Ukrainy. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/index.php> (accessed 12 October 2021).
27. Toulmin S.E. (1958) *The Uses of Argument*. Cambridge: University Press.

28. Dyevre A. (2017) France: Patterns of Argumentation in Constitutional Council Opinions. *Comparative Constitutional Reasoning*. Cambridge: University Press. Retrieved from: <https://ssrn.com/abstract=2026396> (accessed 12 October 2021).
29. Alen A. (2018) Verkhovenstvo prava u praktytsi konstytutsiinoho sudu Belhii [The rule of law in the practice of the Constitutional Court of Belgium]. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava*, no. 4, pp. 8–29.
30. Yevtoshuk Yu.O. (2020) Test na proporsiiinist yak potuzhna metodolohichna osnova nalezhnoi motyvatsii u spravakh za konstytutsiinymy skarhamy [Proportionality test as a powerful methodological basis for proper motivation in cases of constitutional complaints]. *Pravo i suspilstvo*, no. 4, pp. 3–8.